

N:o 106.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående
öfverlåtande åt en kasernbyggnadskommission att hand-
hafva uppförandet af åtskilliga nya byggnader för armén;
gifven Stockholms slott den 15 mars 1907.*

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva,

att en kasernbyggnadskommission tillsättes med uppdrag att, enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelar, såväl tekniskt som ekonomiskt omhänderhafva de arbeten, som äro förenade med planläggningen och utförandet af nya kasernetablissemang för följande femton infanteriregementen, nämligen: Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Åfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena, äfvensom af andra byggnader för armén, hvilkas utförande af Kungl. Maj:t öfverlämnas till kommissionen under den tid kommissionens verksamhet för uppförandet af nämnda kasernetablissemang fortgår, samt att aflöning åt kommissionens ledamöter och för uppdragets fullgörande erforderliga kontrollanter och andra biträden jämte öfriga häraf föranledda kostnader må bestridas af de för byggnadsarbetena beviljade medel.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom.

G U S T A F.

Lars Tingsten.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 15 mars 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Tingsten anförde härefter:

»Enligt det vid innevarande års statsverksproposition under fjärde hufvudtiteln fogade statsrådsprotokoll erinrade jag, vid föredragning af frågan om anslag till nya byggnader för armén och beträffande skärpt kontroll vid uppförandet af sådana byggnader, att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 4 augusti 1906 uppdragit åt en kommitté — kasernbyggnadskommittén — att afgifva yttrande och inkomma med förslag i anledning af

dels hvad Riksdagen i skrifvelse den 27 april 1906, n:o 87, efter pröfning af dess år 1905 församlade revisorers anmärkningar beträffande

arméförvaltningen hemställt i afseende å vidtagande af åtgärder, för att vid förestående kasernbyggnadsarbeten fullt tillförlitliga kostnadsberäkningar måtte vara att tillgå och tillfyllestgörande kontroll öfver arbetenas utförande måtte åstadkommas;

dels Riksdagens i skrifvelse den 25 maj 1906, n:o 187, gjorda framställning om verkställande af utredning, huruvida genom förändring af fortifikationens organisation eller genom andra anordningar mera betryggande garantier för utförande på ett tillfredsställande sätt af byggnader för arméns räkning kunde vinnas;

dels hvad Riksdagen i skrifvelse den 27 maj 1906, n:o 195, anfört i afseende å vidtagande af åtgärder för vinnande af skärpt kontroll vid uppförandet af nya kasernetablissemang för de i samma skrifvelse uppgifna femton infanteriregementen;

dels ock det af kommittén för utarbetande af förslag angående organisationen af arméns centrala förvaltningsmyndighet m. m. — arméförvaltningskommittén — den 28 maj 1906 afgifna betänkande, i hvad detsamma afsåge organisationen af arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Kasernbyggnadskommittén hade emellertid icke vid tiden för aflämnandet af statsverkspropositionen hunnit afsluta sitt uppdrag, hvarför jag anhöll att, så snart sig göra låte, få underställa kommitténs förslag Kungl. Maj:ts pröfning, på det att framställning i ämnet måtte kunna göras hos Riksdagen.

Kommittén, till hvilken öfverlämnats de af vederbörande militära chefer och myndigheter afgifna underdåniga utlåtanden i anledning af förenämnda riksdagsskrifvelser och kommittébetänkande, har den 7 sistlidne februari fullgjort sitt uppdrag och aflämnat underdånigt betänkande *).

Innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för kasernbyggnadskommitténs förslag, i hvad det afser frågan om uppförandet af nya kasernetablissemang för armén, torde en kortfattad öfversikt böra lämnas af Riksdagens omförmälda skrifvelser jämte de framställningar, som föranledt desamma, äfvensom af de sedermera i anledning af dessa skrifvelser hörda myndigheters yttranden.

Riksdagens år 1905 församlade revisorer hade uti sin berättelse framhållit, bland annat, att kasernbyggnadsarbetena å Rindön dragit

*Riksdagens
skrifvelser.*

*) Underdånigt betänkande afgifvet den 7 februari 1907 af kommittén för utarbetande af förslag i fråga om handhafvandet af byggnadsärenden för armén.

kostnader, som med afsevärdt höga belopp öfverstigit hvad som ursprungligen härför beräknats. Det hade särskildt ådragit sig revisorernas uppmärksamhet, att icke arbetet i sin helhet utbjudits på entreprenad, och enligt revisorernas förmenande vore det förfaringssätt, hvaraf vederbörande vid detta tillfälle begagnat sig, ägnadt att framkalla starka tvifvelsmål, huruvida det system, som för närvarande följdes med afseende å dylika anläggningar, kunde anses tillfredsställande. I detta afseende syntes till en början böra fastslås, att utan en fullt betryggande och sakkunnig kontroll nödig säkerhet för arbetets behöriga utförande icke kunde vinnas. Vidare syntes med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke för ändamålet borde, i likhet med hvad som, enligt uppgift, skett i Tyskland, inrättas en af sakkunniga såväl civila som militära personer sammansatt byggnadsnämnd, hvilken skulle hafva att dels granska uppgjorda förslag till nya eller ändrade kasernbyggnader, dels ock utöfva nödig tillsyn i afseende å arbetets utförande. Genom en dylik anordning skulle otvifvelaktigt på detta område kunna uppnås större enhet och samverkan, än hvad för närvarande vore fallet. Därigenom skulle ock med säkerhet mera fullständiga utredningar och mera tillförlitliga kostnadsberäkningar kunna erhållas samt afvikelser från ursprungligen uppgjorda planer undvikas äfvensom en önskvärd begränsning af kostnaderna åstadkommas.

Då ännu många och stora kasernbyggnadsarbeten förestode, hade revisorerna ansett sig böra å här anförda förhållanden fästa Riksdagens särskilda uppmärksamhet.

Riksdagen, som i sin ofvannämnda *skrifvelse den 27 april 1906, n:o 87*, upptagit detta statsrevisorernas anförande och i likhet med dem funnit, att entreprenadsystemet icke blifvit i önskvärd omfattning tillämpadt, framhöll i anledning häraf och med afseende å de ansevärdiga kasernbyggnadsarbeten, som under den närmaste framtiden skulle utföras, hurusom det vore af vikt, att denna byggnadsverksamhet måtte varda på ett mera tillfredsställande sätt planlagd och ordnad. Åtgärder syntes vidare böra vidtagas för åstadkommande af en mera verksam kontroll. Slutligen ansåg sig Riksdagen böra ifrågasätta, om ej såväl vid kostnadsberäkningars upprättande som vid kontrollens utöfvande biträde af civila element borde i större utsträckning än hittills anlitas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas, på det att vid förestående kasernbyggnadsarbeten fullt tillförlitliga kostnadsberäkningar måtte vara att tillgå och tillfyllestgörande kontroll öfver arbetenas utförande åstadkommas.

Riksdagsskrifvelsen den 25 maj 1906, n:o 187, föranleddes af en motion i fråga om mera betryggande garantier för utförande på ett tillfredsställande sätt af byggnader för arméns behof. Efter att hafva erinrat om de stora brister i befästningsanslagen till Bodens samt Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästningar, som anmälts för föregående års Riksdagar, anförde motionären, att, om till kostnaderna för arméns nybyggnader lades äfven utgifterna för kaserners och öfriga militära byggnaders samt fästningarnas underhåll och förbättringar, så kunde ej förnekas, att de penningbelopp, hvilka dels redan utgått för oförmälda ändamål, dels under närmaste åren härefter antagligen komme att därför anvisas, vore för våra förhållanden ganska aktningsvärda. Ingen betvivlade, att dessa utgifter varit och vore för landets säkerhet nyttiga och väl behöfliga; dock låge det naturligtvis mycken vikt uppå, att de beviljade medlen användes på ett förståndigt och praktiskt sätt. Det kunde dock ifrågasättas, om full garanti funnes, att så för närvarande vore förhållandet. Motionären hemställde därför, att Riksdagen måtte besluta aflåta skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till uppsättande af en från ingenjörtrupperna skild militärbyggnadskår samt i öfrigt låta utreda, hvilka ändringar i fortifikationsorganisation, som däraf skulle blifva en följd.

I den med anledning af motionen beslutade riksdagsskrifvelsen anføres bland annat följande:

»De byggnadsarbeten, som för närvarande utföras och framdeles, särskildt under de närmaste åren, skola utföras för arméns behof, kunna uppdelas i två skilda grupper, fästningsarbeten och kasernbyggnadsarbeten. Det torde vara utan vidare utredning tydligt, att dessa byggnadsarbeten äro af väsentligt olika art och kräfva skilda förutsättningar hos dem, som hafva ledningen af arbetena sig anförtrodd. Då i fråga om fästningsarbetena speciell fortifikatorisk och militär kunskap icke kan undvaras, lär däremot för utförande af kasernbyggnadsarbetena dylik specialkunskap ingalunda vara af nöden.

I fråga om det sätt, hvarpå en del kasernbyggnadsarbeten, hvilka enligt nu gällande ordning ombesörjas af fortifikationen, verkställt, hafva afsevärda anmärkningar framkommit; och har Riksdagen med anledning af senaste årets statsrevisorerers anmärkningar rörande särskildt de kasernbyggnadsarbeten, som utförts vid Vaxholm och Oscar-Fredriksborg, i skrifvelse den 27 sistlidne april anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder må böra vidtagas, på det att vid förestående kasernbyggnadsarbeten fullt tillförlitliga kostnads-

beräkningar må vara att tillgå och tillfyllestgörande kontroll öfver arbetenas utförande må åstadkommas.

Med hänsyn därtill, att såväl inom fästnings- som kasernbyggnadsområdet extra ordinära och mycket omfattande arbeten förestå inom den närmaste tiden, anser Riksdagen det vara af vikt, att utredning rörande lämpligaste sättet för utförande af ifrågavarande arbeten verkställes omedelbart eller så snart ske kan, på det att staten må draga största möjliga fördel af dess resultat vid de föreliggande, ej ännu afslutade eller påbörjade befästningar och nybyggnader, som af Riksdagen beslutats eller inom kort säkerligen komma att beslutas för armén. Äfven om det i motionen framställda förslag att uppsätta en särskild militärbyggnadskår skulle kunna lända till det därmed afsedda ändamål, att vinna erforderlig sakkunskap hos ledningen af byggnadsarbeten för arméns behof, är det dock påtagligt, att uppsättandet af en sådan kår — fränsedt de därmed förknippade, sannolikt icke obetydliga kostnader — skulle taga så lång tid i anspråk, att densamma svårigen skulle kunna komma till användning och gagn vid utförande af de stora arbeten, som under den närmaste tiden förestå. Men därjämte anser Riksdagen, att det näppeligen skulle vara lämpligt att vidare anförtro kasernbyggnadsarbetena åt en uteslutande militär byggnadskår, enär för dessa arbeten den militära utbildningen har föga att betyda. Civila sakkunnige, i samråd med militära och medicinska myndigheter, äro nämligen förvisso mera skickade att i fråga om dessa byggnadsarbeten åstadkomma såväl bättre plananordningar, ej minst i hygieniskt afseende, som framför allt att utföra arbetena på ett mera ekonomiskt sätt.

Med afseende å utförande af fästningsbyggnaderna lärer, i motsats till hvad fallet är med kasernbyggnader, den militära sakkunskapen, såsom ofvan nämnts, icke kunna undvaras, hvadan dessa arbeten allt fortfarande torde böra anförtros åt fortifikationen. Inom denna kår, sådan den nu är organiserad, finnes dock ingen särskild afdelning, hvilken erhållit den speciella utbildning, som utförande af fästningsbyggnader bör anses förutsätta. Såsom nu lär tillgå, beordras ofta officerare direkt från trupptjänst till byggnadsarbetens ledande och tvärtom. Då emellertid sannolikt är, att inom kåren förefinnas element, som äga bättre förutsättningar än andra att leda byggnadsföretag, kunde det i Riksdagens tanke vara fördelaktigt, om den ändring i fortifikationens organisation vidtoges, att en särskild afdelning därinom bildades för dessa fästningsbyggnadsarbeten. Likaså synes det Riksdagen vara förtjänt af öfvervägande, huruvida det ej vore lämpligt att för framtiden, i likhet med hvad förhållandet är i Tyskland, den om-

förmålda byggnadsafdelningen inom fortifikationen beredd kompetens för sitt värf därigenom, ätt de officerare, som tillhöra en sådan afdelning, genomginge högre polytekniskt läroverk. Den ökade kostnaden för en så beskaffad uppdelning af fortifikationen torde icke blifva vidare afsevärd och i allt fall uppvägas af därmed förenade fördelar.

På grund af hvad sålunda anförts, får Riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta utreda, om genom förändring af fortifikationens organisation eller genom andra anordningar mera betryggande garantier för utförande på ett tillfredsställande sätt af byggnader för arméns räkning kunna vinnas».

Riksdagens skrifvelse den 27 maj 1906, n:o 195, afläts i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af medel till uppförande af nya byggnader för armén. Riksdagen biföll propositionen och anvisade visst belopp för påbörjande af nya kasernetablissemang för femton infanteriregementen, dock under förutsättning att Kungl. Maj:t för hvarje arméfördelning, inom hvilken uppförande af nya kasernbyggnader ifrågasattes, ej mindre utsåge en kommission, bestående af dels militära, dels civila ledamöter, med uppdrag att utreda och föreslå, hvilka förläggningsorter kunde i såväl militäriskt som ekonomiskt och socialt afseende vara lämpligast, än äfven vidtoge åtgärder, på sätt i skrifvelsen förut angifvits, för vinnande af skärpt kontroll vid uppförande af ifrågavarande byggnader.

De åtgärder i sistnämnda afseende, för hvilka Riksdagen i sin berörda skrifvelse uttalat sig, voro, att entreprenadsystemet såvidt möjligt vid dessa arbeten skulle tillämpas, äfvensom att såväl vid kostnadsberäkningars upprättande som vid kontrollens utöfvande jämväl civila element i större utsträckning, än hittills skett, borde anlitas.

Uti de af arméfördelningscheferna, chefen för fortifikationen och arméförvaltningens fortifikationsdepartement med anledning af Riksdagens ifrågavarande skrivelser, i hvad de afse uppförandet af nya byggnader för armén, afgifna underdåniga yttrandena äro icke framställda några förslag till genomgripande ändringar uti de nuvarande anordningarna.

Myndigheternas yttranden.

I fråga om enskildheterna uttala *arméfördelningscheferna* åtskilliga önskningsmål beträffande ökad sakkunskap och kontroll vid handläggandet af de militära byggnadsärendena, hvarvid, bland annat, framhålles vikten af omsorgsfulla förberedelser och noggrann planläggning vid utförandet af nya byggnadsföretag.

I underdånigt yttrande den 31 juli 1906, öfver hvad Riksdagen hemställt i sin förut omförmälda skrifvelse den 27 april 1906, n:o 87, redogör *chefen för fortifikationen* för handläggningen af kasernbyggnadsärendena från år 1900 eller den tid, då utarbetandet af förslag till ny härordning påbörjades. Han framhåller däri, att uppgjorda kostnadsberäkningar till nya kasernetablissemang kunnat vara endast approximativa, alldenstund de — då regementenas förläggningssorter i allmänhet icke varit på förhand bestämda — ej kunnat grundas på fullständiga platsundersökningar och alltså vid beräkningarnas uppgörande hänsyn icke kunnat tagas till möjligen på en del ställen erforderliga grundförstärkningar, sprängningsarbeten för källare, grunder och rörledningar m. m. samt kostsammare planerings- och terrasseringsarbeten. För erhållande af fullt tillförlitliga kostnadsberäkningar kräfdes, enligt chefsens för fortifikationen åsikt, att byggnadsplatsen vore bestämd, att medel och tillräcklig tid funnes att disponera för afvägningar, borringar och andra grundundersökningar m. m., att arbetenas utförande ej så länge fördröjdes, att under tiden större prisstegringar uppkomme, samt att inga andra än tekniska och därmed sammanhängande förhållanden blefve afgörande vid kostnadsberäkningarnas uppgörande.

Chefen för fortifikationen anför vidare, att icke blott de från fortifikationens hufvudstation utgångna ritningarna utan jämväl kostnadsberäkningarna uppgjorts af den vid fortifikationens ritbyrå anställde arkitekten och hans civila biträden, hvarjämte han redogör för det sätt, hvarpå såväl platskontrollen som öfverkontrollen vid kasernbyggnadsarbetena varit ordnad. Vid 21 kasernbyggnader hade platskontrollen utföfvats af civila kontrollanter och vid endast 11 af militära. Öfverkontrollen hade utföfvats af vederbörande fortifikationsbefälhafvare eller af särskildt förordnade officerare ur fortifikationens reserv. Entreprenadsystemet hade i regeln blifvit tillämpadt. Af 32 kasernetablissemang hade detta system kommit till användning vid 26. De återstående 6 etablissemangen, nämligen etablissemangen i Boden samt i Vaxholm och Karlskrona, hade utförts eller utfördes genom fortifikationens egen försorg och med användande af entreprenadsystemet endast hvad anginge inköp af materialier samt utförandet af ledningsarbeten, kokapparater, värmeledningar och dylikt.

Chefen för fortifikationen har uti underdånigt utlåtande den 31 juli 1906 öfver Riksdagens förutnämnda skrifvelse den 25 maj 1906, n:o 187, ytterligare berört frågan om kasernbyggnadsarbetena. Beträffande uppgörandet af ritningar och kostnadsförslag, utförandet af byggnads-

arbetena, entreprenadsystemets tillämpning och kontrollens utöfvande framhållas enahanda förhållanden och synpunkter, för hvilka redogörelse nyss blifvit lämnad.

Hvad anginge kostnaderna för de kasernbyggnadsarbeten, till hvilka Riksdagen beviljat medel åren 1901 och 1902, framhåller chefen för fortifikationens, att de hittills utförda arbetena, om man undantog Rindökasernerna, i verkligheten dragit en kostnad af omkring 19,2 miljoner kronor, under det att den för sex år sedan och då mycket lågt och endast approximativt beräknade kostnaden uppgått till endast omkring 17,6 miljoner kronor. Dessa arbeten hade sålunda blifvit omkring 9 procent dyrare än beräknadt varit, hvilket med hänsyn till den efter år 1900 inträffade prisstegringen ej kunde anses vara annat än ett gynnsamt ekonomiskt resultat. Medräknades åter Rindökasernerna, stege detta procenttal till omkring 14. De af fortifikationens kasernbyggnadsafdelning uppgjorda kostnadsförslagen till kasernetablissemang för de 5 nordligast förlagda infanteriregementena, mot hvilka kostnadsförslag några anmärkningar sedermera icke blifvit framställda, komme säkerligen ej att öfverskridas, åtminstone att döma efter utgången af entreprenaden för de tre kasernetablissemang, som vore påbörjade.

Vid bedömandet af det sätt, hvarpå fortifikationen bedrifvit sin byggnadsverksamhet, borde, enligt chefens för fortifikationen mening, beaktas det förhållande, att denna verksamhet på en gång, efter de stora kasernanslagens beviljande, blifvit i oerhörd grad ökad, så att brist uppstått å fullt lämplig och skolad personal för besättandet af en del poster. Det vore ju för öfrigt icke uteslutet, att det skulle gått en för de vanliga behofven afsedd civil byggnadskår på samma sätt.

I det tredje af chefen för fortifikationen i dessa ärenden afgifna yttrande, nämligen öfver Riksdagens skrifvelse den 27 maj 1906, n:o 195, hänvisar chefen för fortifikationen till hvad han anført uti de båda yttranden, för hvilkas hufvudsakliga innehåll nu blifvit redogjordt, hvarjämte han föreslår:

att samtliga återstående kasernetablissemang skola uppföras uteslutande med tillämpning af entreprenadsystemet;

att, enär för de femton infanterietablissemang, till hvilkas uppförande 1906 års Riksdag beviljat medel, endast approximativa kostnadsförslag blifvit upprättade, nya definitiva kostnadsberäkningar skola, så snart platserna för dessa infanterietablissemang blifvit bestämda och omfattande afvägningar och markundersökningar blifvit företagna, uppgöras vid fortifikationens kasernbyggnadsafdelning och därefter, jämte förslagsritningarna, till Kungl. Maj:ts nådiga pröfning insändas;

att för platskontrollens utöfvande måtte få användas fullt kompetenta militära eller civila personer; samt

att öfverkontrollen inom hvarje fortifikationsområde må bestridas af vederbörande fortifikationsbefälhafvare.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet, hvars yttranden i ämnet äro dagtecknade den 25 juli 1906, framhåller hufvudsakligen enahanda synpunkter som chefen för fortifikationen.

Den förut omnämnda *arméförvaltningskommittén*, hvars arbeten afslutades den 28 maj 1906, och som sålunda icke haft att taga i öfvervägande hvad som yttrats i förevarande riksdagsskrifvelser, har icke föreslagit någon ny eller ändrad ordning för handhafvandet af de militära byggnadsärendena.

Kasernbyggnadskommitténs yttrande.

Kasernbyggnadskommittén, som utgjorts af ledamöterna af Riksdagens första kammare, öfversten m. m. *A. F. O. Cederberg* och kaptenen m. m. friherre *C. H. Falkenberg*, ledamöterna af Riksdagens andra kammare, filosofie doktorn m. m. *D. K. Bergström* och godsägaren *J. M. Juhlin* samt arkitekten *J. L. Petersson*, har uti sitt den 7 sistlidne februari afgifna betänkande och förslag till en början anført, att då motiven för de riksdagsskrifvelser, som föranledt kommitténs uppdrag, till icke oväsentlig del vore hämtade från de i ekonomiskt hänseende ogynnsamma resultaten af nyligen verkställda eller pågående arbeten för arméns byggnader, hade kommittén ansett sig böra ägna särskild uppmärksamhet åt, i hvad mån dessa resultat kunde anses hafva varit beroende af byggnadsledningens organisation eller af andra orsaker. I förra fallet föreläge skäl att antingen utbyta den nuvarande organisationen mot en annan, som kunde bättre motsvara ändamålet, eller ock vidtaga sådana ändringar däri, som komme att verka i samma riktning. I senare fallet åter borde organisationen lämnas orubbad i sådant, som fölle under kommitténs bedömande, men andra åtgärder till de anmärkta missförhållandenas afhjälpande vidtagas.

Härvid framträdde, enligt hvad kommittén yttrar, först det förhållandet, att ifrågavarande verksamhet omfattade två väsentligt olika grupper af byggnader, den ena bestående af sådana, som i hufvudsak stode den civila byggnadsverksamheten närmare än den andra. Den förra gruppen utgjordes af kasern- och lägeretablissemangen m. m., den andra af fästningsbyggnaderna.

Kommittén erinrar vidare därom, att enskild motionär föreslagit, att båda grupperna skulle anförtros åt en gemensam »militärbyggnads-kår», men att Riksdagen ansett det vara lämpligare, att skilda organ öfvertoge hvar sin grupp, och däri utmynnade äfven kommitténs förslag.

I detta sammanhang torde redogörelse böra lämnas endast för den del af betänkandet, som angår frågan om *nya kasernetablissemangs uppförande*. Kommittén yttrar härom följande:

»Till en början må här erinras, att denna del af byggnadsverksamheten för arméns räkning efter beslutet om 1901 års härordningsförslag antagit och under ännu några år kommer att bibehålla ett omfång, väsentligt öfverskridande det normala. Redan på grund däraf kan det med fog sättas i fråga, huruvida det kan vara lämpligt att för detta tillfälligtvis mycket stora behof anlita en organisation, tillkommen under förutsättning af arbeten i en jämförelsevis liten skala och med ett annat slag af byggnadsverksamhet såsom egentligt arbetsfält. På vederbörandes utbildning med annan verksamhet såsom hufvudsyfte, på bristande förutsättningar att kunna ekonomiskt handhafva dylika företag och på tillgängliga arbetskrafters otillräcklighet torde ock få skrivas de ogynnsamma resultaten vid åtskilliga kasernbyggnadsarbeten.

Ser man på de under de sista åren fullbordade kasernbyggnaderna för arméns räkning, så synes det, vare sig arbetena utförts på entreprenad eller under fortifikationens egen ledning, som om vederbörande hafva både saknat tid till och icke fullt insett betydelsen af grundliga markundersökningar. Man har inom fortifikationen underskattat vikten af planers uppgörande med speciell hänsyn till markens beskaffenhet, för att i stället rikta sin uppmärksamhet främst på en imposant gruppering af byggnaderna. Från fortifikationens kasernbyggnadsafdelning lämnade uppgifter angående förhållandet mellan anvisade belopp och verkliga kostnader för utförda etablissemang upplysa, att i de flesta fall försvårad grundläggning eller planering varit orsak till anslagens öfverskridande och vittna således om nu omförmälda brist.

Såsom belysande i sagda hänseenden må anföras några exempel. Två byggnader, tillhörande Norrlands trängkärs redan före år 1901 anlagda etablissemang vid Sollefteå, hade förlagts alltför nära den synnerligen höga, för ras utsatta älfstranden vid Ångermanälven, hvilket efter ett inträffadt nipras haft till följd, dels att den ena byggnaden, helt obetydlig visserligen, måst flyttas, dels att stranden vid etablissemanget måst förstärkas med ganska dyrbara stensättningar och andra skyddsåtgärder, hvilka arbeten på framställning af chefen för fortifikationen utförts genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg.

För det tillämnade etablissemanget för Västernorrlands regemente, likaledes vid Sollefteå, hade utsetts en plats, där extra grundläggningskostnader enligt uppgjord beräkning skulle uppgå till 110,000 kronor, utan att man aktat nödigt undersöka, huruvida ej väsentligt bättre grundförhållanden vore att påräkna å kronans egen mark vid regementets närbelägna lägerplats, i hvilket fall för öfrigt bättre än å det utsedda nya området kunnat tillgodogöras å lägerplatsen redan befintliga byggnader.

Beträffande Vaxholms grenadjärregementes etablissemang har i annat sammanhang utredts, att afsevärda belopp kunnat inbesparas genom modifikation af situationsplanen, och liknande resultat, dock i väsentligt mindre grad, borde varit att påräkna af en jämkning i situationsplanen för Västmanlands regementes etablissemang vid Västerås, äfven om man måste erkänna, att terrängens formation i mycket beaktats å sistnämnda plats.

Smålands husarregementes etablissemang vid Eksjö har förlagts på en tomt omkring 1 kilometer aflägsen från öfningsfältet Ränneslätt med omgifningar, och å den sålunda valda tomten hafva schaktnings- och fyllningsarbetena blifvit icke oväsentligt dyrbarare, än om själfva kaserngården planerats efter en lägre nivå, och de kullar, på hvilka de största byggnaderna förlagts, sänkts något mindre, än nu skett. En jämkning i läget för vissa rörledningar kunde ock här hafva medfört ej obetydlig besparing i kostnaden för rörgrafvar.

Denna brist på noggranna undersökningar har dessutom visat sig medföra olägenhet vid pröfning af entreprenadanbud, i det att vid pröfningen saknats nödiga förutsättningar att bedöma förhållandet mellan fordrad entreprenadsumma och fordrad arbetsprestation. Af samma anledning har man vid uppgörandet af vissa entreprenadkontrakt icke kunnat fastslå en bestämd summa för hela entreprenaden, utan endast för en del däraf, och för återstoden nöjt sig med fixerandet af vissa pris per arbetsenhet samt arbetskvantitetens bestämmande genom efteråt skeende uppmätning. Utom de anledningar till tvister, som lätt följa af ett dylikt förfaringssätt, har det medfört, att vederbörande exempelvis kommit att antaga ett anbud, som i fördt protokoll förklarats vara det lägsta, men som, sedan arbetet blifvit verkställt, uppmätt och betaldt, visat sig vara betydligt dyrare än ett annat, afgifvet samtidigt med det antagna. Så var fallet med entreprenaden för det nämnda etablissemanget vid Eksjö, där, enligt hvad kommittén vid företagen undersökning funnit, det anbud, som godkänts såsom det lägsta, i verkligheten blifvit staten öfver 30,000 kronor dyrare, än om ett annat af

de ingifna anbuden af chefen för fortifikationen antagits. I samtliga anbuden ingick nämligen, i enlighet med entreprenadkungörelsen, att allt gräfnings-, schaktnings- och sprängningsarbete skulle betalas efter visst, i anbudet uppgifvet å-pris, men vid denna rörliga del af entreprenaden, som å tvenne af de ingifna anbuden var beräknad vida lägre än å det antagna anbudet, hafva vederbörande inom fortifikationen ej fäst nödigt afseende. Man synes hufvudsakligen hafva räknat med den fasta entreprenaden och i följd däraf missräknat sig.

Det är emellertid icke endast i afseende å nu berörda och likartade förhållanden, som nödiga förutsättningar saknats för en fullgod ledning af kasernbyggnadsarbetena från fortifikationens sida. Mycket af hvad som brustit har otvifvelaktigt varit beroende därpå, att nödvändigheten att få de af Riksdagen anordnade medlen att räcka till för ändamålen och det ansvar, som härutinnan pålegat fortifikationen, icke stått tillräckligt tydliga för dem, som vederbort.

Att i ett och annat fall arbete för arméns räkning äfven med den nuvarande organisationen kunnat utföras tillfredsställande i både tekniskt och ekonomiskt hänseende förbiser kommittén ingalunda, om än hvarje uppgift härom icke tål vid en närmare granskning. Det stora flertalet af de senare årens kasernbyggnadsarbeten, såväl nybyggnaderna som ombyggnaderna, hafva emellertid slutat med betydande underskott, hvilka åtminstone i afseende å de senare omöjligen kunnat hänföras till drygare grundläggnings- och planeringsarbeten. Hvad beträffar de genom fortifikationens egen försorg utan användande af entreprenad uppförda kasernetablissemangen, hafva särskildt de nya etablissemangen i Karlskrona och å Rindön tilldragit sig statsrevisionens och Riksdagens uppmärksamhet. Den närmare utredning i afseende å orsakerna till byggnadsanslagets öfverskridande vid uppförandet af Vaxholms grenadjärregementes etablissemang, hvilken i dagarne afslutats, lär icke blifva ägnad att styrka fortifikationens kompetens på detta område, utan fastmera ådagalägga nödvändigheten att få en annan ledning af kasernbyggnadsarbetena, hvilken tillser, att det bygges med omtanke och hushållning inom de af Kungl. Maj:t äskade och af Riksdagen anvisade anslag.

Specialiseringen blir i våra dagar af allt större vikt på alla områden och gäller detta icke minst på byggnadsverksamhetens. Det ligger därför i sakens egen natur, att, då å fortifikationen och särskildt å dess chefsämbete ställas allt högre anspråk för utvecklingen af krigets hjälpmedel, deras tillgodoseende knappast medgifver, att innehafvaren af detta ämbete ägnar tillräcklig tid och omtanke åt eller ens kan äga

alla de kvalifikationer, som fordras för planläggning och ledning af samtliga ämbetet åliggande byggnadsarbeten.

För kriget och krigsberedskapen tagas ju de tekniska hjälpmedlen uti anspråk i allt större utsträckning och i allt flere riktningar, och det är ingenjörsvapnet, som har att tillgodose de flesta af dessa anspråk. Det måste vara i denna riktning, som fortifikationen främst måste utbildas, och detta gäller såväl befäl som trupp. Då dess utbildning för byggnadsarbeten af mera civil art således måste intaga en jämförelsevis underordnad ställning, kan den ej heller mäta sig med den utbildning, som förvärfvats af de för sådan byggnadsverksamhet speciellt utbildade.

Att ej nödig fackkunskap funnits att tillgå inom fortifikationen framgår däraf, att dess chef nödgats anlita biträde af utomstående vid handläggning af hithörande göromål, när det gällt att utarbета ritningar, kostnadsförslag och planer för byggnadsarbeten, äfvensom att verkställa undersökningar för desamma, uppgöra förslag till grundläggningar, beräkna konstruktioner, kontrollera entreprenader och till och med i egenkap af befäl deltaga i ledning af arbetena. Detta har dock skett under högsta befäl från militär institution, och det har antagits, att utan en sådan anordning de militära krafven vid ifrågavarande arbeten icke skulle blifva tillräckligt tillgodosedda, enär härför erfordrades just den militära ledningen.

Kommittén vill härvid erinra, att ganska allvarsamma anmärkningar just från militärt håll gjorts äfven beträffande vissa under fortifikationens omedelbara ledning utförda etablissemang. Dessa anmärkningar, som väl hufvudsakligast träffa de uppgjorda typritningarna, torde knappast hafva kunnat undvikas på annat sätt, än att vederbörande militära förvaltningar fått tillfälle att mera än hittills varit förhållandet öfverlägga med den verkställande myndigheten om de i hvarje särskildt fall önskliga modifikationer, som de uppgjorda typerna kunde anses böra undergå. Naturligast synes ock vara, att de, för hvilka ett etablissemang afses, d. v. s. de, som äro närmast intresserade af fullt tillfredsställande anordningar i militärt, hygieniskt och förvaltningshänseende vid etablissemang, få utöfva inflytande å anordningarna vid detsamma. Det bör naturligtvis så tillgå, att truppförbandets chef bereder vederbörande tillfälle att höras i sagda hänseenden, innan han i samråd med byggnadsteknikern uppställer hvad man kan kalla ett program för anläggningen. Byggnadsteknikern har sedan att lösa det problem, som innehålles i programmet, samt att, då det gäller icke typer utan definitiva förslag, taga hänsyn speciellt till förhållandena å byggnads-

platsen, som då bör vara bestämd. Sättas vederbörande regementsförvaltning såväl som arméfördelningschef och fördelningsläkare därefter i tillfälle att officiellt yttra sig öfver de utarbetade förslagen, böra de speciella militära krafven hafva vunnit allt det beaktande, som sakens vikt kräfver.

Tillbörlig hänsyn till de militära, liksom också till de militärhygieniska krafven bildar således icke något hinder för tillgodogörande af de större byggnadstekniska insikterna inom det civila området, och då just tillgodogörandet af de bättre insikterna och den fullständigare specialutbildningen synes vara det mål, man bör eftersträfvat, har kommittén föreslagit, att så må ske.

Att för kasernbyggnadsarbeten, som pågå i den omfattning, de tagit efter 1901 års riksdagsbeslut om ny arméorganisation, anlita öfverintendentsämbetet, såsom af en och annan varit alternativt ifrågasatt, torde icke vara lämpligt. Den naturligaste och bästa lösningen erhåller enligt kommitténs öfvertygelse den stora kasernbyggnadsfrågan, om denna angelägenhet i sin fortsättning öfverlämnas åt en fristående myndighet af såtillvida tillfällig art, att den skulle fungera endast intill dess de af den nya arméorganisationen beroende nybyggnadsarbetena fullbordats.

I den från fortifikationen fristående kommission, som således enligt kommitténs mening skulle omhändertaga kasernbyggnadsarbetena, bör den verkställande makten anförtros åt en erfaren arbetsledare, som äger nödiga förutsättningar att såväl ekonomiskt som tekniskt handhafva ett dylikt företag. Kommissionens ledamöter böra i öfrigt så väljas, att fackinsikter i afseende å husbyggnaders konstruktion och utförande samt affärsmässig ledning därinom blifva vederbörligen tillgodosedda.

Förslag till nybyggnader böra utarbetas vid det under kommissionen stående rit-, byggnads- och kassakontor, hvars personal den verkställande chefen skulle äga att tillsätta, samt med ledning af program, som tillkommit på ofvan antydt sätt. Först efter det de sålunda utarbetade förslagen till ritningar och situationsplaner jämte tillhörande kostnadsförslag efter vederbörande såväl militära som medicinska myndigheters hörande blifvit granskade af kommissionen, annålas de till fastställelse af Kungl. Maj:t, åtföljda af motivering särskildt i de delar, där förut gillade typer undergått modifikationer. I detta sammanhang vill kommittén framhålla nödvändigheten af, att kommissionen uttryckligen ålägges att vid utarbetande af sina förslag dels taga hänsyn till ortsförhållanden och hvad som för dessa kan vara lämpligast, dels i

öfrigt föreslå sådana förenklingar i afseende å byggnadsplaner och byggnadssätt, att i hvarje särskildt fall den kostnadssumma, som i de af Riksdagen beviljade anslag blifvit beräknad för ett byggnadsföretag, icke må öferskridas.

Det skulle vidare åligga verkställande chefen att, i öfverensstämmelse med 6 § i kungl. förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende m. m. den 17 november 1893 och med tillämpning af kontraktsformulär, som kommissionen godkänt, utbjuda fastställda byggnadsarbeten på entreprenad såväl i deras helhet som i delar. Kommissionen skulle sedermera pröfva anbuderna samt bestämma, huruvida förnyadt utbudande skulle ske eller ej, och i förra fallet hvad som borde ingå i det nya utbudandet, men i det senare antingen antaga visst anbud eller ock besluta, att arbete skulle helt eller delvis utföras under kommissionens egen förvaltning, hvilket beslut dock borde underställas Kungl. Maj:ts pröfning. För bedömande af alla dessa frågor skulle kommissionen äga att tillgå motiveradt yttrande och förslag, afgifvet af dess chef i enlighet med den i 19 § af nyssnämnda kungl. förordning gifna bestämmelsen, att det åligger vederbörande myndighet att, innan ett afgifvet anbud å arbete företages till pröfning, öfver detta arbete låta upprätta noggrannt kostnadsförslag.

För antaget anbud skulle verkställande chefen äga att uppgöra entreprenadkontrakt och själf utöfva öfverkontroll å arbetet, hvarjämte af kommissionen skulle utses platskontrollant, äfvensom ett dugligt verkmästarbiträde åt denne, därest sådant tilläfventyrs kunde finnas nödigt.

För arbete under kommissionens förvaltning skulle verkställande chefen förelägga kommissionen förslag till organisation och räkenskapsföring, att efter granskning inom kommissionen öfverlämnas till Kungl. Maj:ts pröfning. Chefen skulle äga att antaga och entlediga öfver- och underbefäl vid såväl det egentliga arbetet som förrådsförvaltningen, allt dock inom den ram och utan öferskridande af de arfvoden, som på nyss angifvet sätt bestämts rörande organisationen. Äfven i sådant fall, där kommissionen komme att utföra arbete under egen förvaltning, skulle gällande entreprenadförordning, där så ske kunde, tillämpas.

Af det sagda lär framgå, att det hufvudsakliga ansvaret och arbetet komme att hvila på verkställande chefen, hvilkens arbetskraft komme att fullt upptagas af arbetet i fråga. Därefter måste ock hans arfvode afpassas, och vill man försäkra sig om en för uppdraget fullt lämplig person, kan arfvodet ej gärna sättas lägre än till 15,000 kronor för år, förutsatt att ej rätt till pension förenas med berörda tjänst,

något som dock knappast torde vara lämpligt, enär vid hans antagande eller förordnande bör fästas förbehåll om rätt till uppsägning eller till förordnandets begränsning till viss tid.

Ofriga ledamöter i kommissionen skulle däremot enligt kommitténs förslag jämförelsevis mindre betungas med arbete och endast tidvis härför tagas i anspråk. Kommittén föreställer sig, att härtill fullt lämpliga personer kunde vinnas för ett arvode af 1,500—2,000 kronor för år samt ersättning för resekostnader med deras verkliga belopp.

Själffallet synes kommissionens säte böra blifva Stockholm.

Öfvan är förutsatt behovet af ett rit-, byggnads- och kassakontor för kommissionen. Å detta kontor, som komme att lyda omedelbart under verkställande chefen, skulle anställas personal för handläggning af arkitekt- och ingenjörsarbeten, äfvensom för sekreterare- och expeditionsgöromål samt kassavård.

Kostnaderna för detta kontor, vid hvilket äfven en vaktmästare torde böra anställas, hafva med ledning af hvad som inhämtats om utgifterna för den nuvarande ritbyrån beräknats till högst 33,000 kronor. Förutom hyra för lokal med värme och belysning komme dessutom att för kontoret erfordras medel till expenser.

Enligt kommitténs mening böra kostnaderna för den sålunda ifrågasatta kommissionen med dess underlydande organ utgå af kasernbyggnadsanslagen.»

På grund af hvad kasernbyggnadskommittén sålunda anfört, ansåge sig kommittén, beträffande planläggning och utförande af de nya kasernetablissemang, som återstå att uppföra, böra föreslå:

Kasernbyggnadskommitténs förslag.

att för detta ändamål en särskild kasernbyggnadskommision tillsättes, bestående af tre, högst fem personer, med uppdrag att såväl tekniskt som ekonomiskt omhänderhafva samtliga arbeten i och för planläggning och utförande af nya kasernetablissemang för armén;

att en af kommissionens ledamöter förordnas att såsom verkställande chef handhafva ledningen såväl af kommissionens arbeten som ock i öfrigt af hela den verksamhet, som är i fråga;

att såsom oeftergiftig kompetensfordran på den, som erhåller förordnande såsom verkställande chef, uppställas, att han skall äga förmåga att såväl eko-

nomiskt som tekniskt sköta ett dylikt företag, hvarjämte han bör ägna sig uteslutande häråt;

att under kommissionen upprättas ett rit-, byggnads- och kassakontor med nödig sakkunnig personal;

att vederbörande militära och medicinska myndigheter (arméfördelningschefen, regementschefen, fördelningsläkaren, regementsläkaren) beredes tillfälle att yttra sig öfver utarbetade förslag till ritningar och situationsplaner, innan dessa jämte tillhörande kostnadsförslag ingifvas till Kungl. Maj:t för fastställelse;

att det skall tillhöra kommissionen att föreslå sådana förenklingar i afseende å byggnadsplaner och byggnadssätt, att i hvarje särskildt fall den kostnads-summa, som i de af Riksdagen beviljade anslag blifvit beräknad för ett byggnadsföretag, icke må öfverskridas;

att, i enlighet med kungl. förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende m. m. den 17 november 1893, hvarje hithörande byggnadsföretag skall utbjudas på entreprenad, blifvande sedermera på kommissionens pröfning beroende, huruvida något af de ingifna anbuden skall antagas;

att, jämlikt 6 § af nämnda förordning, vid infordrande af entreprenadanbud ej blott arbetet i dess helhet, utan jämväl hvar för sig olika delar däraf skola utbjudas, samt att det sedermera vid anbudens pröfning må åligga kommissionen att med noggrannt iakttagande af hvad som blir ekonomiskt fördelaktigast antaga ett eller flera anbud;

att, vid infordrande af entreprenadanbud, förslagskontrakt, ritningar, beskrifningar, konstruktiva anordningar, specifikationer m. m. skola tillhandahållas i fullständigt utarbetadt skick;

att anbuden skola afse fast entreprenad å hvarje arbete, hvarå anbud infordrats, men att, därest undantagsvis rörlig entreprenad (betalning efter visst pris per enhet utfördt arbete) ifrågasättes med afseende

å någon del af ett arbete, det må åligga kommissionen att med särskild noggrannhet beräkna den ökning i hela entreprenadsumman, hvartill den rörliga delen af det ena eller det andra entreprenadanbudet kan leda;

att för hvarje arbetsplats, där byggnadsverksamhet på entreprenad pågår, skall af kommissionen utses en fackkunnig kontrollant, hvilken det åligger att ständigt och i detalj följa arbetet, och att denne, där så behöfves, skall erhålla ett dugligt verkmästarbiträde;

att, därest kommissionen efter infordrande af entreprenadanbud finner för staten fördelaktigare, att ett byggnadsföretag omedelbart utföres genom kommissionens försorg, fråga härom skall underställas Kungl. Maj:ts pröfning;

att i sådant fall samtidigt härmed skola framläggas dels fullständiga ritningar och situationsplaner, detaljerade kostnadsförslag och arbetsbeskrifningar samt förslag till särskilda bestämmelser rörande förrådsförvaltning och bokföring å arbetsplatsen, dels ock förslag å arbetsledare vid byggnadsföretaget, hvartill ej någon, som icke ådagalagt erkänd skicklighet och duglighet att såväl tekniskt-administrativt som ekonomiskt leda husbyggnadsarbeten, må ifrågasättas;

att det skall åligga arméförvaltningen å civila departementet att på rekvisition tillhandahålla kommissionen och dess kassakontor de af Riksdagen till nya kasernbyggnader anslagna medel; samt

att fortifikationen och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet frikallas från all befattning med uppförandet af nya kasernetablissemang.

Genom nådigt bref den 21 december 1906 bemyndigade Kungl. Maj:t mig att tillkalla sakkunniga personer till ett antal af högst fyra för att deltaga i handläggningen af frågan rörande omorganisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet för utarbetande af slutligt förslag i detta ämne. Ifrågavarande sakkunniga — ledamöterna af Riksdagens första

*Särskilda
sakkunnigas
yttrande.*

kammare, generalmajoren m. m. friherre *N. A. H. Palmstierna* och militärbefälhafvaren å Gottland, generalmajoren m. m. *J. G. Björlin* samt ledamöterna af Riksdagens andra kammare, filosofie doktorn m. m. *D. K. Bergström* och landtbrukaren m. m. *C. Persson* i Stallerhult — hafva i skrifvelse den 21 nästlidne februari afgifvit särskildt yttrande öfver kasernbyggnadskommissionens förslag i fråga om handhafvandet af byggnadsärenden för armén.

Till en början erinra de sakkunniga därom, att enligt arméförvaltningens instruktion den 27 maj 1881, § 13, skola inom fortifikationsdepartementet därstädes handläggas ärenden, som angå uppförande och underhåll af de värfvade garnisonstruppernas kasernetablissemang med därtill hörande byggnader. Sedan bestridandet af kostnader för den icke garnisonerade arméns byggnader å mötesfälten öfverflyttats till det anslag, som sedermera benämnts anslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantsskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel, hade jämväl ärenden angående dessa byggnaders underhåll jämte tillhörande nybyggnader öfvertagits af fortifikationsdepartementet. Uppförandet af de nya kasernetablissemang, hvartill medel af Riksdagen sedan år 1901 anvisats, hade af Kungl. Maj:t uppdragits åt chefen för fortifikationen, och omförmälda medel hade af arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet förvaltats och redovisats. Den af Kungl. Maj:t den 3 februari 1905 tillsatta kommittén för afgifvande af förslag angående organisationen af arméns centrala förvaltningsmyndighet hade uti sitt den 28 maj 1906 afgifna underdåniga betänkande icke ifrågasatt någon förändring i sättet för handhafvandet af ärenden rörande nybyggnader och underhåll af arméns byggnader utan hemställt, att dessa angelägenheters handläggning fortfarande såsom hittills måtte tillkomma fortifikationsdepartementet.

Härefter redogöra de sakkunniga för innehållet uti Riksdagens skrifvelse den 25 maj 1906, n:o 187, i fråga om mera betryggande garantier för utförande på ett tillfredsställande sätt af byggnader för arméns behof, äfvensom för kasernbyggnadskommissionens i ärendet afgifna yttrande samt anföra därefter följande:

»Vid bedömande af denna fråga hafva vi ansett oss böra till en början framhålla, att uppenbarligen de ämbetsgörömål, hvilka för närvarande hvila å chefen för fortifikationen, äro allt för betungande. Utom de åligganden, hvilka tillkomma honom såsom chef för arméförvaltningens fortifikationsdepartement, har han tillika att utöfva såväl chefskapet öfver fortifikationstrupperna som öfverinseendet öfver rikets fästningsbyggnader. Därtill har under de nästförflutna fem åren

lagts skyldighet för honom att ombesörja synnerligen omfattande nybyggnads-, tillbyggnads- och förändringsarbeten å alla kasernetablissemang för den garnisonerade armén samt uppförande af ett flertal nya etablissemang för hittills icke garnisonerade truppförband. Såsom i annat sammanhang blifvit utredt, hafva ock betydande olägenheter uppstått därigenom, att mångfalden af åligganden hindrat honom att åt vissa af desamma ägna den öfversikt och noggranna kontroll i detaljer, som erfordrats.

Ännu återstå till utförande nybyggnadsarbeten för femton kasernetablissemang, hvilka arbeten icke påbörjats, men inom den närmaste tiden skola begynna. Det synes därför vara af omständigheterna påkalladt, att ändrade bestämmelser meddelas rörande handhafvandet af dessa byggnadsärenden. Vi anse oss därvid kunna i allt väsentligt ansluta oss till det af kommittén för arméns byggnader framlagda, här ofvan återgifna förslaget.

Enligt hvad kommittén föreslagit, skulle kasernbyggnadskommissionen bestå af tre, högst fem ledamöter, och såsom oeftergiflig kompetensfordran på den, hvilken erhöle förordnande såsom verkställande chef, skulle uppställas, att han ägde förmåga att såväl ekonomiskt som tekniskt sköta ett dylikt företag, hvarjämte han borde ägna sig uteslutande däråt. Till fullo instämmande häri, vilja vi tillika hafva framhållit, att chefskapet öfver detsamma bör anförtros åt en person, som fyller ofvan angifna kvalifikationer, ehvad han är att finna å det militära eller civila området, samt att, med det för kommissionen föreslagna ledamotsantal, det i hvarje fall icke bör vara uteslutet, att äfven militär sakkunskap inom densamma är till finnandes.

Under kommissionen skulle enligt kommitténs förslag upprättas ett rit-, byggnads- och kassakontor med nödig sakkunnig personal. Vi vilja därvid erinra, att å fortifikationens ritbyrå under de senare åren anställt och utbildats en ganska talrik personal, som lärer vunnit vana och sakkännedom i hithörande arbeten, samt att det därför synes vara såväl ur det allmännas synpunkt fördelaktigt som ock med billighet gent emot denna personal förenadt att, i den mån så erfordras och personalen befinnes för ändamålet lämplig, anlita densamma uti det under kommissionen lydande ritkontoret.

I sammanhang härmed vilja vi framhålla, hurusom anställning af all personal hos kommissionen bör äga allenast tillfällig karaktär, så att ej några anspråk på vare sig fortsatt användande i statens tjänst eller rätt till pension eller annan däremot svarande förmån efter byggnadstidens slut må kunna göras.

Kommitténs förslag, att vederbörande militära och medicinska myndigheter skulle beredas tillfälle att yttra sig öfver utarbetade förslag till ritningar och situationsplaner, innan dessa jämte tillhörande kostnadsförslag ingifvas till Kungl. Maj:t för fastställelse, anse vi välbetänkt, men vilja jämväl framhålla, att då, enligt hvad upplyst blifvit, normalritningarna nyligen blifvit underkastade en samfällid granskning från det högre armébefälets samt generalintendentens och öfverfältläkarens sida, de nu ifrågasatta yttrandena böra afse hvarje särskildt kasern-etablissemang med hänsyn till de lokala förhållandena på den plats, där detta skall förläggas.

I öfrigt hafva vi icke något att tillägga till kommitténs förslag.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt få vi hemställa, det herr statsrådet täcktes föreslå Kungl. Maj:t,

att för planläggning och utförande af de nya kasern-etablissemang, som återstå att uppföra för armén, en särskild kasernbyggnadskommission tillsättes, bestående af tre, högst fem personer, med uppdrag att såväl tekniskt som ekonomiskt omhänderhafva samtliga hithörande arbeten;

att en af kommissionens ledamöter förordnas att såsom verkställande chef handhafva ledningen såväl af kommissionens arbeten som ock i öfrigt af hela den verksamhet, som är i fråga;

att såsom oeftergiftig kompetensfordran på den, som erhåller förordnande såsom verkställande chef, ehvad han är att finna å det militära eller det civila området, uppställas, att han skall äga förmåga att såväl ekonomiskt som tekniskt sköta ett dylikt företag, hvarjämte han bör ägna sig uteslutande häråt;

att under kommissionen upprättas ett rit-, byggnads- och kassakontor med nödig sakkunnig personal;

att vederbörande militära och medicinska myndigheter (arméfördelningschefen, regementschefen, fördelningsläkaren, regementsläkaren) beredes tillfälle att med hänsyn till de lokala förhållandena yttra sig öfver utarbetade förslag till ritningar och situationsplaner, innan dessa jämte tillhörande kostnadsförslag ingifvas till Kungl. Maj:t för fastställelse;

att det skall tillhöra kommissionen att föreslå sådana förenklingar i afseende å byggnadsplaner och

byggnadssätt, att i hvarje särskildt fall den kostnads-summa, som i de af Riksdagen beviljade anslag blifvit beräknad för ett byggnadsföretag, icke må öfverskridas;

att, i enlighet med kungl. förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende m. m. den 17 november 1893, hvarje hithörande byggnadsföretag skall utbjudas på entreprenad, blifvande sedermera på kommissionens pröfning beroende, huruvida något af de ingifna anbudena skall antagas;

att, jämlikt 6 § af nämnda förordning, vid infor-drande af entreprenadanbud ej blott arbetet i dess helhet utan jämväl hvar för sig olika delar däraf skola utbjudas, samt att det sedermera vid anbudens pröfning må åligga kommissionen att med noggrannt iakttagande af hvad som blir ekonomiskt fördelakti-gast antaga ett eller flera anbud;

att, vid infor-drande af entreprenadanbud, förslags-kontrakt, ritningar, beskrifningar, konstruktiva anordningar, specifikationer m. m. skola tillhandahållas i fullständigt utarbetadt skick;

att anbudena skola afse fast entreprenad å hvarje arbete, hvarå anbud infor-drats, men att, därest undantagsvis rörlig entreprenad (betalning efter visst pris per enhet utfördt arbete) ifrågasättes med afse-ende å någon del af ett arbete, det må åligga kom-missionen att med särskild noggrannhet beräkna den ökning i hela entreprenadsumman, hvartill den rörliga delen af det ena eller det andra entreprenadanbudet kan leda;

att för hvarje arbetsplats, där byggnadsverksamhet på entreprenad pågår, skall af kommissionen ut-ses en fackkunnig kontrollant, hvilken det åligger att ständigt och i detalj följa arbetet, och att denne, där så behöfves, skall erhålla ett dugligt verkmästarbi-träde;

att, därest kommissionen efter infor-drande af en-treprenadanbud finner för staten fördelaktigare, att ett byggnadsföretag omedelbart utföres genom kom-missionens försorg, fråga härom skall underställas Kungl. Maj:ts pröfning;

att i sådant fall samtidigt härmed skola framläggas dels fullständiga ritningar och situationsplaner, detaljerade kostnadsförslag och arbetsbeskrifningar samt förslag till särskilda bestämmelser rörande förrådsförvaltning och bokföring å arbetsplatsen, dels ock förslag å arbetsledare vid byggnadsföretaget, hvar till ej någon, som icke ådagalagt erkänd skicklighet och duglighet att såväl tekniskt-administrativt som ekonomiskt leda husbyggnadsarbeten, må ifrågasättas; samt

att det skall åligga arméförvaltningen å civila departementet att på rekvisition tillhandahålla kommissionen och dess kassakontor de af Riksdagen till nya kasernbyggnader anslagna medel.»

Departements-
chefens
yttrande.

Såsom af det föregående framgår, har 1906 års Riksdag hos Kungl. Maj:t gjort framställningar om vidtagande af åtgärder för vinnande af garantier, för att nybyggnader vid armén utföras på ett tillfredsställande sätt. Såväl kasernbyggnadskommittén som ock de sakkunniga, hvilka tillkallats för att verkställa utredning och afgifva förslag angående arméförvaltningens omorganisation, hafva kommit till det resultat, att en annan ordning för handläggningen af förestående omfattande nybyggnadsärenden för armén än den nuvarande är af behovet påkallad.

I princip synes mig icke något vara att erinra mot det framställda förslaget om upprättandet af en särskild kasernbyggnadskommission med uppgift att omhändertaga uppförandet af de femton kasernetablissemang, till hvilka Riksdagen år 1906, på framställning af Kungl. Maj:t, beviljade 21,744,000 kronor. De regementen, för hvilka dessa kasernetablissemang äro afsedda, äro: Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena. Kommissionens uppdrag torde dock icke böra ovillkorligen begränsas till handläggandet endast af de nybyggnadsärenden, som stå i samband med uppförandet af ifrågavarande femton kasernetablissemang. Det vill nämligen synas, som om det skulle vara ändamålsenligt att, då Kungl. Maj:t så finner lämpligt, kunna

hänskjuta äfven andra nybyggnadsärenden för armén till kommissionens bedömande eller handläggning under den tid, då kommissionen, för fullgörandet af sitt hufvuduppdrag, ännu befinner sig i verksamhet.

Hvad kasernbyggnadskommittén och de sakkunniga uttalat i fråga om sammansättningen af den föreslagna kommissionen, upprättandet af erforderligt rit-, byggnads- och kassakontor, planenligt förfaringssätt vid utarbetandet af ritningar och kostnadsförslag samt vid byggnadernas uppförande, tillämpningen af entreprenadsystemet m. m. synes mig i allt väsentligt vara förtjänt af att vinna efterföljd och beaktande. Krafvet att kommissionens verkställande chef skulle ägna sig uteslutande åt detta chefskap, torde dock lämpligen böra lida den inskränkning, att, därest han vid tillträddandet af sin befattning har sådan sysselsättning, att den skäligen icke kan omedelbart afbrytas, nödigt rådrum må honom medgifvas för afvecklandet af de bestyr, han har sig ålagda.

I detta sammanhang får jag framhålla, att det synes mig vara angeläget, att kommissionen icke bindes genom sådana föreskrifter, som skulle försvåra ett ändamålsenligt eller praktiskt tillvägagående i hvarje särskildt fall. I detta afseende tänker jag närmast på den bestämmelsen uti det framställda förslaget, att det skulle tillhöra kommissionen att föreslå sådana förenklingar i afseende å byggnadsplaner och byggnadssätt, att i hvarje särskildt fall den kostnadssumma, som i de af Riksdagen beviljade anslag är beräknad för ett byggnadsföretag, icke må öfverskridas.

Mot vidtagandet af förenklingar i byggnadsplaner och byggnadssätt kan visserligen icke någon erinran göras, under den förutsättning, att byggnadernas ändamålsenlighet och soliditet därigenom icke komma att eftersättas. Med hänsyn till önskvärdheten att för framtiden i möjligaste mån begränsa kostnaderna för underhålls- och utvidgningsarbeten måste det nämligen anses vara af vikt, att de nya kasernetablissemangen blifva anordnade och uppförda på ett fullt tillfredsställande sätt. Under denna förutsättning torde följaktligen icke några betänkligheter böra göras gällande i fråga om vidtagandet af de förenklingar, som finnas möjliga och lämpliga. Däremot vill det synas, som om man icke skäligen skulle kunna föreskrifva, att förenklingarna skulle drifvas ända därhän, att i hvarje särskildt fall den kostnadssumma, som beräknats i de af Riksdagen beviljade anslag, icke komme att öfverskridas, äfven om den beräknade summan af en eller annan anledning befundes för låg för uppförandet af ett solidt etablissemang af erforderlig omfattning. Beträffande detta spörsmål torde icke böra förbises att kostnadsberäkningarna för de femton kasernetablissemang, hvartill anslag

beviljats vid 1906 års Riksdag, icke uppgjorts eller kunnat uppgöras på grundvalen af fullständiga platsundersökningar. Med hänsyn till denna omständighet yttrade jag, enligt det vid Kungl. Maj:ts proposition den 23 mars 1906, angående beviljande af medel till uppförande af nya byggnader för armén fogade statsrådsprotokoll, att man för närvarande icke kunde definitivt bedöma den slutliga kostnadssumman, men att densamma under inga förhållanden kunde sättas *lägre* än 21,744,000 kronor.

Hvad jag då yttrade har vunnit bekräftelse genom de kostnadsberäkningar, som verkstälts af de kommissioner inom de särskilda arméfördelningarna, hvilka på grund af nådigt uppdrag haft till uppgift att föreslå förläggningssorter för nämnda femton infanteriregementen. I vissa fall sluta nämligen dessa beräkningar på högre belopp än de motsvarande utgiftsposter, som voro upptagna uti de vid Kungl. Maj:ts ofvan omförmälda proposition fogade kostnadsuppgifter. Vid sådant förhållande synes det näppeligen vara lämpligt att låta en bestämmelse af det innehåll som den nu berörda inflyta uti instruktionen för kommissionen, synnerligast som kommissionen icke haft tillfälle eller före sitt tillsättande kan få tillfälle att granska de kostnadsberäkningar, inom hvilkas ram kommissionen skulle hålla de blifvande verkliga kostnaderna. Det torde för öfrigt icke böra lämnas obeaktadt, att under den tid, som kommer att förflyta innan de femton kasernetablissemangen blifva färdiga, kunna icke oväsentliga, på kostnaderna för utförandet af byggnadsföretag inverkan och af olika omständigheter härflytande pristegringar komma att inträda.

Det är onekligen en för våra förhållanden omfattande och betydande uppgift att inom skilda delar af landet uppföra kasernetablissemang för femton infanteriregementen. Ur militärisk synpunkt samt med hänsyn till de truppers trefnad och välbefinnande, för hvilka dessa kasernetablissemang äro afsedda, vore det önskvärdt, att desamma snarast möjligt blefve färdigbyggda. Å andra sidan står emellertid krafvet på hithörande byggnadsföretags ändamålsenliga ekonomisering, ett kraf, hvars tillgodoseende fordrar ett planmässigt förfaringssätt och en planenlig tidsföljd i fråga om byggnadernas uppförande. Men äfven en annan omständighet måste behörigen beaktas, nämligen vikten af att byggnadssättet blifver omsorgsfullt och solidt samt anordningarna ändamålsenliga.

Det torde icke låta sig göra att samtidigt eller inom en jämförelsevis kort tidrymd påbörja byggandet af samtliga femton kasernetablissemang, utan torde det för att uppgiften må, så i tekniskt som i ekonomiskt afseende, kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt

vara erforderligt att följa en förut bestämd plan med afseende å tiden för påbörjandet af dessa etablissemang eller grupper däraf, hvilken plan bör vara afpassad med hänsyn till de många omständigheter, som inverka på uppgiftens gynnsamma lösning. Häraf följer, att byggnadsarbetena icke böra påskyndas på planmässighetens och det ekonomiska förutseendets bekostnad; men i öfrigt bör ingen möda lämnas ospard för att, så snart sig göra låter, bringa dem till fullbordan.

Den tid, som under nu antydda förutsättningar åtgår, för att uppföra de kasernetablissemang, hvarom här närmast är fråga, torde icke med bestämdhet kunna angifvas, då så många faktorer inverka i förevarande afseende. Det synes emellertid kunna antagas, att byggnadstiden varder afsevärdt längre, än hvad man ursprungligen förutsatt eller trott sig kunna beräkna.

Kostnaderna för kasernbyggnadskommissionen med tillhörande organ skulle, enligt hvad kasernbyggnadskommittén och de sakkunniga föreslagit, utgå från de medel, som af Riksdagen äro anslagna till de nya kasernbyggnaderna. Häremot kan så mycket mindre något vara att invända, som, enligt de för 1906 års Riksdag framlagda kostnadsberäkningarna, 375,000 kronor, motsvarande 25,000 kronor för hvar och ett af femton regementen, ingå såsom utgifter för arbetets ledning m. m. i det af Riksdagen beviljade beloppet 21,744,000 kronor. Förstnämnda belopp, 375,000 kronor, torde dock icke vara tillräckligt för att bestrida samtliga omkostnader för den ifrågasatta kommissionen och kontrollen å byggnadsplatserna, såsom ersättning till verkställande chefen och kommissionens öfriga ledamöter, till platskontrollanterna samt till personalen å rit-, byggnads- och kassakontoret, lokalhyra, därest icke lokaler kunna anvisas i kronan tillhörigt hus, utgifter för värme, belysning och expenser m. m. Åtskilliga omständigheter, hvilka inverka på storleken af ifrågavarande kostnader, låta sig icke på förhand med säkerhet bestämmas. Man torde knappast kunna förutsätta, att arbetsledningen i den omfattning, som här afses, med allt hvad till densamma hörer kan komma att understiga 4 å 5 procent å det anslagsbelopp, som beräknats för uppförandet af meranämnda femton kasernetablissemang. Det torde icke behöfva särskildt påvisas, att man svårligen kan erhålla någon fullt kompetent person såsom verkställande chef, utan att han för sitt åtagande tillförsäkras vissa garantier. Hufvudsynpunkten i detta afseende är att genom en dugande och kraftigt verkande kommission vinna trygghet för att byggnadsarbetena planläggas, ledas och utföras på ett fullt betryggande och tillfredsställande sätt. Detta är helt visst en anordning och en hushållning, som i längden och i verklig-

heten medföra besparing. Det torde böra tilläggas, att, om andra byggnadsarbeten än dem, som tillhöra uppförandet af kasernetablissemang för ifrågavarande femton regementen, varda åt kommissionen anförtrödda, motsvarande del af kostnaderna för kommissionen m. m. böra betalas af de till sådana arbeten anvisade medel.

Med de nu af mig gjorda uttalanden och förbehåll ansluter jag mig till det förslag angående inrättandet af en kasernbyggnadskommision m. m., som framställts af kasernbyggnadskommittén och de sakkunniga. Denna anordning torde dock icke böra vidtagas utan Riksdagens medgifvande, i anledning hvaraf jag får hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att en kasernbyggnadskommision tillsättes med uppdrag att, enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelar, såväl tekniskt som ekonomiskt omhänderhafva de arbeten, som äro förenade med planläggningen och utförandet af nya kasernetablissemang för följande femton infanteriregementen, nämligen: Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena, äfvensom af andra byggnader för armén, hvilkas utförande af Kungl. Maj:t öfverlämnas till kommissionen under den tid kommissionens verksamhet för uppförandet af nämnda kasernetablissemang fortgår, samt att aflöning åt kommissionens ledamöter och för uppdragets fullgörande erforderliga kontrollanter och andra biträden jämte öfriga häraf föranledda kostnader må bestridas af de för byggnadsarbetena beviljade medel.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna nådigt bifall äfvensom förordna, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

G. Hagbergh.